

Muistio kansallisen ennallistamissuunnitelman valmistelun taustaksi

Maisemapiirreindikaattori

Tiivistelmä

Ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattori koostuu kahdesta aineistosta (LUCAS-seuranta ja rakennetutkimuksen kesantoala) sekä valinnaisesta kansallisesta lisäaineistosta. Indikaattoriin sisältyvä LUCAS-seuranta ei kata kaikkia Suomessa keskeisiä maisemapiirteitä, kuten reunametsiä. LUCAS-seurannan ymmärtäminen vaatisi vielä lisäselvitystä ja paikkatietopohjaista analyysia. Indikaattorin ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan määrittää toimenpiteet, joilla indikaattorin arvoa saadaan kasvatettua. Kesantoalaa kuvaava osuus indikaattorista on suoraviivaisempi ja kesantoalan lisäämiseen on olemassa CAP-toimenpiteitä. Maisemapiirreindikaattorin täydentäminen muulla kansallisella aineistolla vaikuttaa komission luonnonohjeistuksen perusteella erittäin haasteelliselta.

Tausta

Ennallistamisasetuksen ([asetusteksti täällä](#)) mukaan jäsenmaiden tulee valita kolmesta maatalousympäristöjen monimuotoisuutta kuvaavasta indikaattorista kaksi, joiden kehitystä tulee seurata. Yksi ehdolla olevista indikaattoreista on maisemapiirteiden osuus maatalousmaalla. Jäsenmaiden täytyy perustella valintansa kuvaamalla, miten valitut indikaattorit soveltuvat kuvaamaan luonnon monimuotoisuutta kyseisessä jäsenmaassa.

Valittujen indikaattoreiden trendi täytyy saada kasvuun vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2030 jälkeen indikaattorin arvon täytyy kasvaa, kunnes saavutetaan kansallisesti määritelty tyydyttävä taso. Tyydyttävää tasoa ei tarvitse määritellä vielä ensimmäisessä, vuonna 2026 palautettavassa ennallistamissuunnitelmassa, vaan vasta myöhemmässä vaiheessa suunnitelmaa päivitettäessä. Valittujen indikaattorien arvoa seurataan kuuden vuoden välein.

Tässä maa- ja metsätalousministeriön ja Luonnonvarakeskuksen kokoamassa muistiossa on kuvattu ennallistamisasetuksen mukaisen maisemapiirreindikaattorin sisältöä, seurantamenetelmiä ja nykytilannetta.

Ennallistamisasetuksen indikaattorin kuvaus (asetuksen liitteen IV mukaisesti)

Indikaattori: Hyvin monimuotoisia maisemapiirteitä omaavan maatalousmaan osuus

Kuvaus: Hyvin monimuotoiset maisemapiirteet, kuten suojakaistat, pensasaidat, yksittäiset puut ja puuryhmät, puurivit, pellonpientareet, palstat, ojat, purot, pienet kosteikot, terassiviljelmät, kiviroykkiöt, kiviaidat, pienet lammikot ja kulttuurilliset erityispiirteet ovat maatalousympäristössä esiintyvän pysyvän luonnollisen tai osittain luonnontilaisen kasvillisuuden osatekijöitä, jotka tarjoavat ekosysteemipalveluja ja tukevat luonnon monimuotoisuutta.

Tätä varten maisemapiirteisiin saa kohdistua mahdollisimman vähän kielteisiä ulkoisia häiriöitä turvallisten elinympäristöjen tarjoamiseksi erilaisille taksonille, minkä vuoksi niiden on täytettävä seuraavat edellytykset:

- a) ne eivät voi olla maatalouden tuotantokäytössä (mukaan lukien laidun- tai rehutuotanto), paitsi jos tällainen käyttö on tarpeen luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi [...], ja
- b) niitä ei pitäisi käsitellä lannoitteilla eikä torjunta-aineilla, lukuun ottamatta vähäisen tuotantopanoksen käsittelyä kuivalannalla.

Kesantoa, myös väliaikaista, voidaan pitää hyvin monimuotoisena maisemapiirteenä, jos se täyttää toisen kohdan a ja b alakohdassa esitetyt kriteerit. Kestäviin peltometsäviljelyjärjestelmiin kuuluvia tuottavia puita tai pysyvällä nurmella oleviin laajoihin vanhoihin hedelmätarhoihin kuuluvia puita ja pensasaitojen tuotantoelementtejä voidaan myös pitää hyvin monimuotoisina maisemapiirteinä edellyttäen, että ne täyttävät toisen kohdan b alakohdassa esitetyn kriteerin ja korjuu tapahtuu vain silloin, kun se ei vaaranna luonnon monimuotoisuuden korkeaa tasoa.

Yksikkö: Prosenttiosuus (osuus käytössä olevasta maatalousmaasta).

Menetelmä: kuten laadittu asetuksen (EU) 2021/2115 liitteessä I olevan indikaattorin I.21 mukaisesti ajantasaisimman LUCAS-tutkimuksen pohjalta: *LUCAS for landscape elements, Ballin M. et al., Redesign sample for Land Use/Cover Area frame Survey (LUCAS)*, Eurostat 2018, and for land laying fallow, *Farm Structure, Reference Metadata in Single Integrated Metadata Structure*, verkkojulkaisu, Eurostat, ja tapauksen mukaan niiden hyvin monimuotoisten maisemapiirteiden osalta, jotka eivät kuulu edellä mainitun menetelmän piiriin, jäsenvaltioiden tämän asetuksen 14 artiklan 7 kohdan mukaisesti kehittämä menetelmä. (HUOM. Komission ohjeistus art 14(7) mukaisen kansallisen seurantamenetelmän kehittämisestä on vielä kesken.)

LUCAS-menetelmää päivitetään säännöllisesti, jotta voidaan parantaa niiden tietojen luotettavuutta, joita käytetään unionissa ja joita jäsenvaltiot käyttävät kansallisella tasolla pannessaan täytäntöön kansallisia ennallistamissuunnitelmiaan.

Maisemapiirteiden seurannat – yleiskuvaus

Maisemapiirteiden kansallinen tilastointi:

Suomessa maatalousmaalla olevien pienimuotoisten maisemapiirteiden pinta-alaa ei tiedetä, koska monet pienialaiset maisemapiirteet kuuluvat tukikelpoiseen alaan, joka määrittyy viljelykasvin perusteella. Jos tällaisten alojen, kuten peltojen perinteisten avo-ojien eli sarkaojien tai alle 100 neliömetrin kokoisten kivikasojen, pinta-alat haluttaisiin todentaa, ne tulisi digitoida erikseen. Digitoiminen on kuitenkin työlästä ja kallista eikä aina myöskään yksiselitteistä. Suomen käytössä oleva maatalousmaa sisältää valtaosin maankäyttöluokkaan ”pelto” kuuluvaa alaa. Pinta-alat tiedetään sellaisista monimuotoisuutta edistävästä aloista, jotka viljelijä ilmoittaa maataloustukien hakemuksessa. Tällaisia aloja ovat esimerkiksi kesannot, luonnonhoitonurmet, monimuotoisuuskasvit sekä luonnonlaidun ja -niitty. Kaikkia näitä aloja ei välttämättä hyväksytä ennallistamisasetuksessa tarkoitetuiksi maisemapiirteiksi esimerkiksi lannoituksen vuoksi.

Suomessa ei tilastoida maatalousmaan ulkopuolisten maisemapiirteiden pinta-alaa. Maatalousmaan määritelmän takia tarkastelun ulkopuolelle jää useita maisemapiirteitä, joilla tiedetään olevan merkitystä maatalousympäristön lajiston monimuotoisuudelle. Maatalousympäristössä esiintyvistä kasvi- ja eläinlajeista valtaosa elää tai on riippuvaisia ennen kaikkea peltomaan ulkopuolella sijaitsevista maatalousvaikutteisista alueista. Näitä ovat mm. erilaiset piennaralueet, pensasaidat, ojat, kiviröykkiöt,

ladot, metsäsaarekkeet, metsänreunat, lammikot sekä perinnebiotoopit, jotka ovat maatalousympäristön lajiston monimuotoisuuden ja erityisesti uhanalaisten lajien kannalta erittäin tärkeitä.¹

MYTVAS/Luken Maatalouden ympäristöseurannan maisemaseuranta:

Maisemarakenteen seuranta tehdään Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS) seurantaruuduilla (58 kpl × 1 km²), joilla maisemarakennetta on analysoitu toistuvasti (1990–2010). Samoilla ruuduilla on seurattu piennarkasvien, lintujen, riistanisäkkäiden ja pölyttäjien runsauden ja monimuotoisuuden muutoksia. Edellinen maisemarakenteen analyysi on tehty vuonna 2010 ja parhaillaan tehdään analyysiä uusimmalla saatavissa olevalla aineistolla.

Elinympäristötulkinta suoritetaan osin automatisoidusti ja tämän avulla pyritään mahdollisimman samankaltaiseen tulokseen kuin aiemmassa inventoinnissa, sisältäen seitsemän pääluokkaa ja 37 yksityiskohtaista elinympäristöluokkaa. Analysoinnissa hyödynnetään viimeaikaisten vääräväri-ortokuvien ohella kattavasti erilaisia digitaalisia paikkatietoaineistoja, kuten monen ajankohdan maastotietokantaa ja monilähteen valtakunnallisen metsäinventoinnin rasteriaineistoja. Osa luokista vaatii manuaalista tulkintaa sen jälkeen, kun automaattisesti on ensin erotettu lähtöaineistojen mahdollistama tietosisältö.

LUCAS-maisemapiirteet:

Eurostat on toteuttanut LUCAS-maankäyttötutkimusta kolmen vuoden välein vuodesta 2006 lähtien. LUCAS-tutkimuksella tarkastellaan havainnointipisteiden maanpeitettä (pelto, ruohikkoalueet, jne.) ja maankäyttöä (maatalous, liikenne, jne.). Lisäksi LUCAS-tutkimuksessa on ollut ad hoc -lisäkyselyjä eri teemoista. Vuonna 2022 LUCAS-tutkimukseen lisättiin maisemapiirteitä käsittelevä lisämoduuli.

LUCAS-tutkimus koostuu kaksivaiheisesta aluenäytteestä. Ensimmäisessä vaiheessa runsaat 1 miljoonaa pistettä valitaan systemaattisesti koko EU:n alueelta. Tästä joukosta valitaan toisen vaiheen otos, jolta varsinaiset LUCAS-havainnot otetaan (kuvatulkinta ja/tai maastokäynti).

Eurostat rahoittaa LUCAS-tutkimuksen yhdessä Euroopan komission tiettyjen pääosastojen kanssa. Eurostat myös toteuttaa kyselyn.

LUCAS-maisemapiirreseurannan metodologia täällä: [JRC Publications Repository - Estimation of the share of Landscape Features in agricultural land based on the LUCAS 2022 survey](#)

Jäsenmaiden LUCAS-tutkimuksen tulokset löytyvät Eurostatin sivuilta: [Database - Eurostat](#)

Yleiskuvaus LUCAS-seurannasta täällä: [LUCAS - Land use and land cover survey - Statistics Explained](#)

Kesantoalat:

Kesantoaloja tarkastellaan osana Farm Structure Survey –rakennetutkimusta (FSS). Eurostat on toteuttanut FSS:ää vuosina 2005, 2007, 2010, 2013 ja 2016. Vuonna 2020 FSS uudistui ja nimi on nykyisin Integrated Farm Statistics (IFS). Kyseessä on käytännössä sama tutkimus, mutta nimi on uudistunut.

¹ ks. VASU-raportti https://jukuri.luke.fi/bitstream/10024/553259/1/luke-luobio_33_2023.pdf

Luonnonvarakeskus lähettää rakennetutkimuksista Eurostatille tilakohtaisen aineiston, jossa on mukana tilakohtainen painokerroin. Eurostat laskee sen mukaan itse maakohtaiset tulokset ja julkaisee ne tietokannassaan.

Jäsenmaiden rakennetutkimusten (sis. IFS ja FSS) tulokset löytyvät Eurostatin sivuilta: [Database - Eurostat](#)

Kesantoalaa seurataan myös Eurostatin FADN-kyselyssä ja kansallisessa Käytössä oleva maatalousmaa – tilastossa.

CAP:n indikaattori I.21

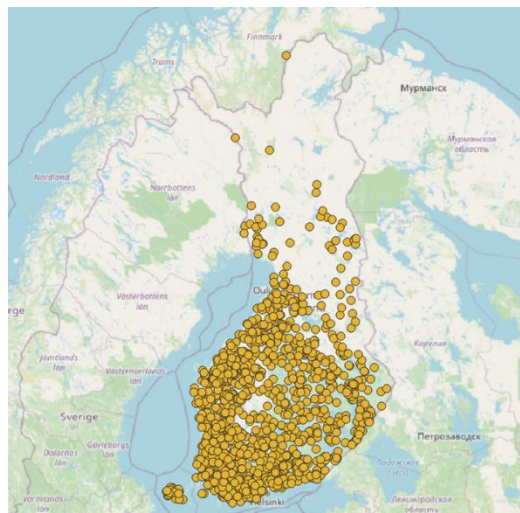
EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) vaikuttavuutta arvioidaan mm. käyttämällä indikaattoria I.21: *Maisemapiirteitä omaavan maatalousmaan osuus*. Sen määritelmässä sanotaan, että datalähteenä EU:n LUCAS-seuranta tuottaa tiedon indikaattorin arvosta jäsenmaittain, mutta toisaalta todetaan, että kansallista seuranta-aineistoa voi myös käyttää. Käytännössä indikaattori I.21 on sama kuin ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattori, mutta ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattorissa sallitaan vain sellainen kansallinen seuranta-aineisto, joka on komission ohjeistuksen mukaista. Ohjeistuksen tämänhetkessä luonnosversiossa sallitaan vain tietynlaiset tuottavat maisemapiirteet (mm. tietynlaiset hedelmäpuutarhat), joita Suomessa ei juurikaan esiinny. Indikaattorissa I.21 tällaista rajoitusta kansalliselle seuranta-aineistolle ei ole.

Jäsenmaiden tulee arvioida indikaattorin I.21 kehitystä ja CAP-politiikan erityistavoitteelle 6 (luonnon monimuotoisuus) ohjelmoitujen toimenpiteiden vaikutusta indikaattorin kehitykseen. Suomessa CAP:n luonnon monimuotoisuusvaikutusten arviointia tekevät Luke ja Syke ja sen väliraportti julkaistaan 11/2025 ja loppuraportti 2027 vuoden lopulla.

LUCAS-maisemapiirreseurannan metodologia ja nykytilanne Suomessa

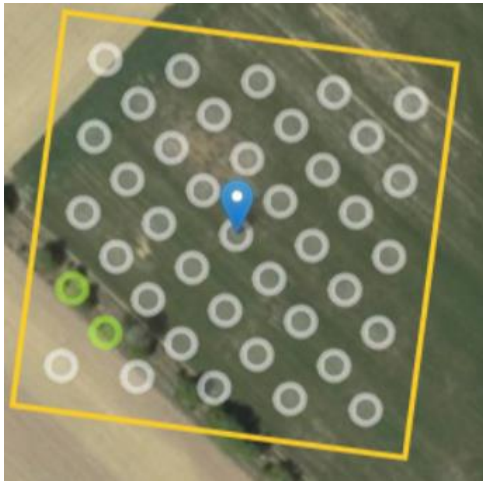
Metodologia

LUCAS-maisemapiirretutkimus toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2022. Tutkimuksessa Suomessa oli 2 257 mittauspistettä, joista 2 234 pisteessä voitiin tehdä maisemapiirreseuranta (Kuva 1). Näistä pisteistä 1 229 sisälsi jonkin maisemapiirteen ja 1 679 pistettä (eli n. 75 % mittauspisteistä) oli osittain tai kokonaan peltolohkolla.

Kuva 1. Suomen alueella sijaitsevat LUCAS-pisteet.

Landscape Feature- moduulin avulla (2022) tehtiin systemaattinen otos ydinpisteestä ja sen 41:stä alapisteestä, jotka sijoittuvat 1 hehtaarin alueelle (100x100 m) (Kuva 2 ja 3). Otoksien alapisteille on tehty toimistopohjainen kuva-analyysi ja pisteet vahvistava kenttätutkimus.

Kuva 2 ja 3. LUCAS-mittauspisteen havainnointi 1 hehtaarin alueelta.

LUCAS-maisemapiirreindikaattorissa on neljä pääluokkaa: metsäinen (woody), ruohoinen (grassy), kostea (wet) ja kivinen (stony). Maisemapiirreindikaattori kuvaa pienialaisten (alle 20 m leveä ja alle 0,5 ha) maisemapiirteiden esiintymistä maisemassa, jota tarkastellaan kullakin hehtaarin alalla. Jos hehtaarin näytealalle alalle rajautuu osa suurempaa maisemaelementtiä (esim. osa yhtenäistä metsää), niin se rajataan ulkopuolelle, vaikka se täyttäisi pinta-alakriteerit.

Edellä kuvatun rajauksen myötä metsäinen (woody) maisemaluokka ei sisällä peltojen reunametsiä eikä pinta-alakriteerit ylittäviä metsäsaarekkeitä. Reunametsien poisrajaaminen on keskeinen heikkous LUCAS-maisemapiirre-indikaattorissa Suomen kohdalla, sillä ne ovat keskeinen ja monimuotoisuudelle tärkeä maisemapiirre Suomessa. Metsäisiin maisemapiirteisiin kuuluu Suomessa lähinnä rantapensaikot, pienet puurykelmät sekä yksittäiset suuret puut, koska Suomessa ei ole esimerkiksi pensasaitoja maaseutumaisemassa, kuten monissa vähemmän metsäisissä maissa. Suojakaistoilla- ja vyöhykkeillä ei saa kasvaa puita eikä pensaita. Metsäiset laitumet, joita on Suomessa pinta-alallisesti vähän, sisältävät sekä metsäisen että ruohoisen maisemapiirteen.

Ruohosiin (grassy) maisemapiirteisiin kuuluvat edellä mainitut pinta-alakriteerit täyttävät pysyvät puoliluonnontilaiset nurmet tai ruhostomaat (permanent grass / herbaceous LF) sekä väliaikaiset, lajiston monimuotoisuuden edistämiseen viljelykasveilla tai niittykasveilla kylvetyt kaistat (temporary herbaceous LF). Kaistojen minimileveys on 1 m. Pysyviin ruohosiin maisemapiirteisiin kuuluvat peltojen pientareet, suojakaistat ja -vyöhykkeet. Suojavyöhykkeiden pitää kuitenkin olla alle 20 m leveitä, ne eivät voi sijaita nurmilohkon yhteydessä ja kasvustoa ei saa käyttää ("not directly used") laidunnukseen tai rehuntuotantoon. Nämä rajoitukset rajaavat suojavyöhykkeitä maisemapiirteiden ulkopuolelle, sillä ne ovat usein yli 20 m leveitä, voivat sijaita nurmien yhteydessä ja niillä on kasvillisuuden hoitovelvoite (niitto ja poiskorjuu tai laidunnus). Jälkimmäinen ehto on tulkinnanvarainen, sillä suojavyöhykkeitä ei ole ensisijaisesti perustettu tuotantokäyttöä varten, mutta niitetyn kasvimassan voi hyödyntää. Lisäksi jälkimmäistä ehtoa on käytännössä vaikeaa todentaa, sillä LUCAS-seurannassa ilmakuvan perusteella ei välttämättä nähdä, niitetäänkö ja laidunnetaan aluetta tai käytetäänkö siellä kasvinsuojeluaineita (kuten edellytetään ennallistamisasetuksen liitteen IV ehdoissa a ja b). Ruohoisista maisemapiirteistä rajautuu ulkopuolelle erilaiset kesannot (luonnonhoitonurmet ja erilaiset monimuotoisuuspellot), jotka ovat keskeisiä peltoluonnon monimuotoisuutta lisääviä ympäristötoimia. Kesantoala kuitenkin sisällytetään

ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattoriin erikseen kansallisten tilastotietojen mukaisesti, eli kesannot tulevat tätä kautta huomioitua.

Kosteisiin (*wet*) maisemapiirteisiin kuuluu erilaiset ojat, purot, kosteikot ja lammikot. Ojien ja purojen minimileveyttä ei ole määritelty, mutta myös ne voivat olla maksimissaan 20 m leveitä. Ojia ja puroja reunustava kosteikkokasvillisuus luetaan kuuluvaksi tähän maisemapiirteeseen. Kosteikkojen ja lammikoiden maksimikoko on 0,5 ha. Otospisteisiin osuvat järvien ja muiden vesistöjen rannat rajautuvat pois, koska ne ovat osa laajempaa maisemaelementtiä. Kosteiden maisemapiirteiden osalta LUCAS-indikaattori, kuvaa riittävän hyvin Suomen maatalousmaisemassa olevia maisemapiirteitä.

Kivisiin (*stony*) maisemapiirteisiin kuuluvat kivikasat, kiviaidat, kalliot sekä viljelyä varten pengerretyt rinteet. Suomessa nämä maisemapiirteet eivät ole hallitsevia. Kivikasoja on maatalousmaisemassa edelleen pellonraivauksen jäljiltä. Niiden määrä vaihtelee alueellisesti. Lajiston monimuotoisuudelle niillä on merkitystä joidenkin lintulajien pesäpaikkoina ja hyönteisten ja matelijoiden elinympäristönä. Kiviaidat ovat harvinaisia eikä pengerretyille rinneviljelmille ole ollut tarvetta Suomessa. Maisemapiirre-indikaattori huomioi kiviset maisemapiirteet varsin hyvin, koska ne ovat pienialaisia. Niiden merkitys Suomen maatalousmaisemassa on kuitenkin pienen pinta-alan vuoksi vähäinen.

Yllä kuvattuja maisemapiirteitä sisältävien LUCAS-pisteiden pinta-ala arvioidaan ja pinta-ala suhteutetaan käytössä olevan maatalousmaan pinta-alaan. Käytössä oleva maatalousmaa (KMM, engl. UAA) tarkoittaa viljelymaata, kesantoa ja muuta käytössä olevaa maatalousmaata.²

Nykytilanne Suomessa

LUCAS-seurannan mukaan vuonna 2022 maatalouteen liittyviä maisemapiirteitä oli Suomessa 7,6 % käytössä olevasta maatalousmaasta. EU:n keskiarvo oli 5,6 %. Suomessa maisemapiirteistä puuvartista kasvillisuutta (*woody*) oli 2,7 %, heinikkoja (*grassy*) 2,64 %, kosteikkoja (*wet*) 2,21 % ja kivikkoja (*stony*) 0,01 %. Tulokset on raportoitu julkaisussa: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/database/2022> Data on avoimesti saatavilla: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC135966>.

Soveltuvuus maatalousluonnon monimuotoisuuden mittaamiseen

LUCAS-maisemapiirreindikaattori huomioi varsin kattavasti Suomen maatalousympäristön elinympäristöt. Keskeiset puutteet ovat tiettyjen monimuotoisuutta edistävien peltotoimenpiteiden (kesannot ja suojavaikkeudet) sekä reunametsien rajautuminen ulkopuolelle. Lisäksi pienialaiset maisemapiirteet eivät välttämättä osu otokseen. Kulttuuriset maisemapiirteet (esim. vanhat ladot) eivät tule myöskään huomioiduiksi, joilla voi olla paikallisesti suuri merkitys lajiston monimuotoisuudelle. Lisäksi LUCAS-seuranta havaitsee alle 20 metriä leveät tai alle 0,5 hehtaarin suuruiset maisemapiirteet, mutta tätä suuremmat jäävät seurannan ulkopuolelle. Näin ollen esimerkiksi yli 20 metriä leveät suojakaistat jäävät pois seurannasta.

Saatavilla olevien tietojen perusteella on vaikeaa arvioida kokonaisuudessaan, missä määrin LUCAS-seuranta kattaa Suomen maisemapiirteet ja kuinka suuri osa maisemapiirteistä jää seurannassa havaitsematta.

LUCAS-otoksen voidaan ajatella olevan satunnaisotos Suomen maatalousympäristön maisemapiirteistä. Otoskoon riittävyyden (1697 maatalousmaalle osunutta otospistettä) ja tulosten luotettavuuden arviointi

² Perinnebiotoopit ja käytössä oleva maatalousmaa: Ympäristösopimukset tehneillä perinnebiotooppialoilla voi olla pysyviä nurmia, jotka ovat maatalousmaata. Muut perinnebiotooppien alat eivät ole maatalousmaata, esimerkiksi liian puustoisien alan vuoksi. Suomessa voi myös olla pellon näköisiä aloja, joita ei löydy maataloushallinnon rekistereistä, koska niitä ei ole ilmoitettu rekisteriin. Alat voivat olla pieniä tai sellaisilla omistajilla, jotka eivät harjoita maataloutta eivätkä hae tukia (esim. käytöstä poistettuja turvetuotantoalueita).

vaatisi tarkempaa LUCAS-aineiston tarkastelua ja vertailua muihin käytössä oleviin aineistoihin. LUCAS-otoksessa on huomattavasti suurempi seurantapisteidien määrä kuin ns. MYTVAS-seurannassa (nyk. Luken Maatalousseurannan Maisemaseuranta), jossa on tutkittu 58 neliökilometrin ruutua. Niinpä LUCAS on alueellisesti kattavin maatalousympäristön maisemapiirteiden selvitys, mutta tutkittu pinta-ala jää huomattavasti pienemmäksi kuin Maatalouden ympäristöseurannan maisemaseurannassa (16,97 vs. 58 km²).

Ei ole tietoa, onko LUCAS-otantapisteidien tarkoitus olla samoilla paikoilla, mikäli analyysi tehdään uudestaan. Näytepisteiden pitäisi olla täsmälleen samoilla paikoilla, jotta maiseman muutosten seuranta onnistuu luotettavasti.

LUCAS-maisemapiirreindikaattori käytännössä kuvaa, kuinka paljon Suomen maatalousmaisemassa on alle 0,5 hehtaarin ja alle 20 m leveitä maisemapiirteitä eri kategorioissa. Näillä elementeillä on Suomen maatalousmaisemassa vaihteleva, mutta positiivinen vaikutus sekä lajiston että maiseman monimuotoisuuteen. Merkitys on oletettavasti suurempi niillä maatalousalueilla, joissa peltolohkot ovat suuria ja pellot hallitseva maankäyttömuoto, sillä näillä alueilla lajiston monimuotoisuutta tukevien puoliluonnontilaisten elinympäristöjen pinta-ala on pienempi. Suomessa tämänkaltaisia alueita on mm. Varsinais-Suomessa ja Pohjanmaalla. Metsäisemmillä alueilla peltolohkot ovat yleensä metsien ympäröimiä ja metsä voi olla hallitseva maisemaelementti. Näillä alueilla maisemapiirreindikaattorin mittaamia piirteitä on yleensä vähän, joten maisema luokitellaan yksipuoliseksi. Kuitenkin alueen maisemarakenne voi olla monimuotoinen pelto-metsämosaiikki.

Maisemapiirreindikaattori soveltuu pienipiirteisten maisemaelementtien seurantaan, mutta ei kerro koko kuvaa maisemarakenteesta. LUCAS-aineistojen maisemapiirteiden oikea tulkinta pitäisi myös varmistaa ennen käyttöönottoa.

Kesantoalan nykytilanne Suomessa

Rakennetutkimuksen kesantoala:

Ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattorin kesantoala pohjautuu asetuksen liitteen IV mukaan Farm Structure –rakennetutkimukseen: [Farm structure \(ef\)](#). Tutkimus pohjautui ennen vuotta 2020 Farm Structure Survey –kyselytutkimukseen, ja vuodesta 2020 eteenpäin taustalla on Integrated Farm Statistics (IFS) -kyselytutkimus.

IFS-tilaston kesantoalaan sisältyy mm. luonnonhoitopelto, monimuotoisuuskasvit, viherlannoitusnurmi, viherkesanto, avokesanto, sänkikesanto, suojavyöhykkeet, saneerauskasvit, ja aiempien CAP-ohjelmakausien vastaavia toimenpiteitä.

Vuonna 2020 IFS-kyselyn mukaan Suomen kesantoala oli 9,6 % käytössä olevasta maatalousmaasta. Vuoden 2023 IFS-tulos julkaistaan näillä näkymin vuonna 2025.

Ennen vuotta 2020 toteutetuissa FSS-kyselyissä kesantoala oli Suomessa 8–13 % välillä käytössä olevasta maatalousmaasta (ks. Taulukko 1). FSS-kyselyn kesantoalan kasvikoodit ovat käytännössä samat kuin IFS-kyselyssä käytetyt koodit. Samoin KMM-tilastossa kasvikoodit ovat käytännössä samat. Erot tilastoissa voivat johtua osittain tilastojen laskutavasta (ks. KMM-tilasto alla).

Taulukko 1 Kesantoala eri tilastoissa (Lähteet: FSS ja IFS, [Database - Eurostat](#), Eurostat ef_lus_allcrops; KMM [PxWeb - Valitse taulukko](#), FADN)

Tilasto	2005	2007	2010	2013	2016	2020	2022
FSS	10,7 %	9,9 %	13,4 %	11,2 %	8,3 %	-	-
IFS	-	-	-	-	-	9,6 %	-
KMM	-	-	13,4 %	11,2	11,5 %	9,1 %	9,16 %
FADN							9,3 %

Käytössä oleva maatalousmaa –tilaston kesantoala:

Vuosittain tehtävän kansallisen Käytössä oleva maatalousmaa –tilaston (KMM) mukaan vuonna 2022 kesantoala oli Suomessa 9,16 % käytössä olevasta maatalousmaasta.

KMM-tilasto seuraa kolmen vuoden välein tehtävää IFS-luokittelua, mutta IFS-luokittelu ei ole ihan yhtä laaja. Summatasolla niiden pitäisi kuitenkin olla mahdollisimman lähellä toisiaan. Luonnonvarakeskuksen PX- web tietokannasta näkyy, että 2020 KMM-tilastossa oli kesantoala 207 600 hehtaaria. Eurostatin tietokannassa vastaava luku Eurostatin laskemana on 219 800 ha, eli tilastojen välillä on hieman eroa. Se voi selittyä sillä, että KMM ja IFS- tukikoodien vertailussa on muutama tukimuoto jäänyt pois IFS- datasta. Tähän poisjääntiin ei tiedetä tarkempaa syytä. Luonnonvarakeskuksen pyrkimys on tehdä mahdollisimman yhtenäisesti näitä kahta tilastoa, mutta aina kaikkia kasvikoodeja ei välttämättä ole osattu luokitella oikealla tavalla.

Koska Käytössä oleva maatalousmaa –tilasto on hyvin pitkälti yhteneväinen IFS-tilaston kanssa, ajankohtaisin tieto vuosittaisesta pellon käytöstä on Luonnonvarakeskuksen mukaan KMM- tilastossa.

Käytössä oleva maatalousmaa –tilasto löytyy täältä: [PxWeb - Valitse taulukko](#)

FADN:

FADN-kesantoala oli Suomessa vuonna 2022 9,3 % käytössä olevasta maatalousmaasta.

FADN:ssa on käytössä samat kasvikoodit kesantoalan laskemiseen kuin IFS-rakennetutkimuksessa. FADN-tilastossa kesantoalaa kuvaa koodi SE074 Total agricultural area out of production:

“Agricultural land not cultivated for agricultural reasons (fallow land) + Land withdrawn from production under compulsory agricultural policy measures + (since 2009). Areas of permanent grassland and meadows no longer used for production purposes but maintained in good agricultural and environmental condition and eligible for financial support.”

Vuodesta 2025 eteenpäin FADN laajenee koskemaan myös ympäristönäkökulmia ja kysely vaihtaa nimeksi Farm Sustainability Data Network (FSDN).

FADN-tulokset löytyvät täältä: [European Commission | Agri-food data portal | FADN Database](#)

Ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattorin kasvattaminen vuoteen 2030 mennessä

Ennallistamisasetuksen maisemapiirreindikaattorin (LUCAS-maisemapiirreindikaattori tai kesantoalat) arvojen kasvattaminen vaatisi joko indikaattorin tulkinnan muuttamista tai indikaattorin kuvaamien maisemapiirteiden lisäämistä maisemassa.

Suomen kannalta olisi olennaista huomioida reunametsät maisemapiirteenä, koska ne ovat keskeinen metsäinen maisemapiirre suomalaisessa maatalousmaisemassa. Tämä vaatisi indikaattorin tulkinnan muuttamista. Ei ole tarkoituksenmukaista alkaa lisätä puukaistoja suomalaiseen metsien ympäröimään maatalousmaisemaan indikaattoriarvojen korottamiseksi. Tätä ei tukisi myöskään nykyiset tukiehdot, sillä puuvartista kasvustoa sallitaan vain rajoitetusti peltoalalla, esim. suojakaistat ja suojavyöhykkeet tulee säilyttää avoimina.

Mikäli indikaattoriarvoja halutaan nykyisen tulkinnan puitteissa kasvattaa lisäämällä indikaattoriin sisällytettyjä maisemapiirteitä, se vaatisi Suomessa esimerkiksi monimuotokaistojen, leveämpien pientareiden ja pienialaisten kosteikkojen lisäämistä. Kyseisten maisemapiirteiden tulisi olla alle 0,5 ha suuria ja alle 20 m leveitä. Maisemapiirteitä tulisi käytännössä lisätä LUCAS-seurantapisteillä, jotta muutos havaittaisiin LUCAS-seurannassa.

Lisäksi voitaisiin lisätä kesantoaloja. Kuitenkin kesantomaisista nurmikasvustoista suojavyöhykkeiden pinta-ala tulee Suomessa pienenemään johtuen tukiehtojen muutoksista. Varsinainen kesantoala (ml. luonnonhoitonurmet, monimuotoisuuspellot) on pysynyt suhteellisen vakaana Suomessa. Mikäli sama tai osa kesantoalasta olisi monimuotoisuuskaistoina, samalla kesantopinta-alalla voitaisiin nostaa myös LUCAS-indikaattorin kuvaamien maisemapiirteiden määrää.

Maisemarakenne ei yleensä muutu kovin nopeasti, vaikka paikallisesti voi tapahtua suuriakin muutoksia (esim. pellon raivaus, salaojitus). Viimeaikaisista maatalouden ympäristötoimenpiteiden vaatimusten muutoksista maisemapiirteisiin laajamittaisesti on vaikuttanut 1 m piennarvaatimuksen poistuminen valtaojien varsilta. Tämä on johtanut piennaralan pienenemiseen. On vaikea ennakoida, kuinka kuluvalle CAP-kaudella erilaisten ympäristötoimenpiteiden pinta-alat tulevat kehittymään. Ympäristötoimenpiteiden joukossa on kuitenkin vähän sellaisia toimenpiteitä, jotka lisääisivät maisemapiirreindikaattorin kuvaamia maisemapiirteitä ja ne ovat joka tapauksessa pienialaisia. Monimuotoisuuskaistojen lisääminen alueille, joissa peltolohkojen koko ja peltoaukeat ovat suuria olisi perusteltua sekä lajiston että maiseman monimuotoisuuden näkökulmasta.

Maisemapiirreindikaattorin täydentäminen kansallisella aineistolla

Jäsenmaat voivat tuottaa maisemapiirreindikaattorin kuvauksessa (ennallistamisasetuksen liite IV) mainittuja tuottavia aloja koskevaa dataa komission ohjeistuksen mukaisen seurannan avulla. (Luonnos ohjeistukseksi saatavilla erillisenä liitteenä) Ohjeistuksen mukaisesti saadun pinta-alan voi lisätä maisemapiirteiden alaan. Komission ohjeistus on vielä luonnos, mutta tarkoitus on hyväksyä ohjeistus alkuvuonna 2025.

Suomessa ei kuitenkaan juurikaan esiinny ohjeistuksessa kuvattuja tuottavia aloja. Lisäksi komission luonnos on hyvin yksityiskohtainen, joten tällainen seuranta olisi hallinnollisesti hyvin raskas toteuttaa. Tällaiseen seurantaan ei ole Suomessa resursseja.

Luonnonvarakeskuksen mukaan etenkin metsänreunat sekä pellon ja metsän vaihteluvyöhykkeet pitäisi huomioida indikaattorissa, sillä ne edistävät maatalousympäristön lajiston monimuotoisuutta. Komission asiantuntijan näkemyksen (15.10.2024) mukaan kuitenkin muuta kansallista aineistoa ei voi liittää maisemapiirreindikaattoriin, paitsi jos asia käydään tapauskohtaisesti komission kanssa läpi ja komissio katsoo aineiston maisemapiirreindikaattoriin soveltuvaksi.

